

TUTANAKLARDAN süzülen gerçekler

Milli Birlik Komitesi'nin en kudretli isimlerinden Kurmay Albay Alparslan Türkeş.

Türkeş'in askeri bakan oldu

Dönemin "Kudretli Albay" Alparslan Türkeş anılarında Milli Eğitim Bakanı'nın nasıl seçildiğini şöyle anlatıyor: "İsparta'da subay olduğum dönemde birliğimizde yedek subay olarak bulunan çok değerli arkadaşlarımız vardı. Bunlardan birisi de Prof. Dr. Fehmi Yavuz Bey idi. Kendisini 27 Mayıs hükümetinde Milli Eğitim Bakanlığı'na getirdim."

'Yavaş ve gevşek davranıyorlardı'

"1. İnkılap Hükümeti" olarak adlandırılan ilk kabinede, ilk değişiklikler hükümetin kurulmasından yaklaşık 3.5 ay sonra gerçekleşti. Devlet Bakanı Sefik İnan, Adalet Bakanı Abdullah Gözöbüyük, Bayındırlık Bakanı Daniş Koper, Ticaret Bakanı Cahit İren, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Nusret Karasu, Tarım Bakanı Feridun Üstün, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Cahit Talas, Sanayi Bakanı Muhtar Uluer, İmar ve İskan Bakanı Orhan Kuden olmak üzere 10 bakan görevden alındı.

Bu tasfiye öncesine ait Bakanlar Kurulu tutanakları olmadığı için tasfiyelerin kesin sebebi bilinmiyor. Ancak MBK üyesi Tuğgeneral Sıtkı Ulay'a göre bu bakanlar soruşturma ve tasfiyeler konusunda "yavaş ve gevşek" davranıyorlardı.

'Sanayi Bakanlığı bana uymaz'

Dönemin Sanayi Bakanı Prof. Dr. Cahit Talas'ın, Sanayi Bakanlığı'na atanmasının da ilginç bir hikayesi var: "27 Mayısçılar ile hiçbir ilişkim olmadı. Askeri Hakim Fikret Ekinci benim arkadaşımды. Başbakanlık Müsteşarı Alparslan Türkeş'in de yardımcısı olmuş. 27 Mayıs'ınertesini günü bana geldi. 'Cemal Paşa'ya gideceğiz, sizi görmek istiyorum' dedi. Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na gittik. Cemal Paşa bizi çok iyi karşıladı, çay kahve söyledi. 'Bizimle çalışır mısınız?' dedi. Biraz tereddüt ettim ama 'çalışırım' dedim. 'Öyleyse sizi Sanayi Bakanlığı'na atacağız' dedi. Bunu duyunca tereddütüm biraz daha arttı. 'Paşam benim uzmanlık alanım Sanayi Bakanlığı ile bağdaşmaz, Çalışma Bakanlığı bana daha uygun, daha faydalı olurum' dedim. 'Peki olur' dedi. Çalışma Bakanlığı'na atandım."

Başbakan Adnan Menderes, birçok zulme maruz kaldığı Yassıada'da.

27 Mayıs darbesine giden süreç ve bu süreçte yaşananlar çok yazıldı, konuşuldu. Gerçek darbelerin gerekse darbe mağdurlarının hatıralarında bu dönem birçok detayla birlikte anlatıldı. Bir tarafın diline dinmeyen bir öfke ve hırş; diğer tarafa ise öfke ile yoğunlaşmış bir mağduriyet duygusu hakimdir. Ancak meselelerin bir de his ve yorumlardan uzak gerçek bir boyutu var. Mesela darbenin ardından devlet mekanizması nasıl işledi? Hükümet nasıl kuruldu, neler yaptı?

İşte bu sorulara en iyi cevaplar dönemin Bakanlar Kurulu tutanaklarında...

Darbenin ardından ilk hükümet 28 Mayıs'ta Orgeneral Gürsel'in başkanlığında "Yüksek İcra Vekilleri Heyeti" adıyla kuruldu. 2. kabine 5 Ocak 1961'de kuruldu. İki hükümet döneminde 124 Bakanlar Kurulu toplantısı yapıldı. Nisan 1961 tarihli 70. toplantıdan, 16 Kasım 1961 tarihli 123. toplantıya kadar tutanak tutulmadı. Kayda geçen tutanaklarda Milli Birlik Komitesi'nin hükümet kurduktan sonraki çalışmaları ve ilginç anekdotlar yer alıyor.

İlk toplantı: Tasfiye

2 Haziran 1960'ta ilk bakanlar kurulu toplandı. Bu toplantıda ilk sözü Dışişleri Bakanı Selim Sarper alır. Yeni devlet ve hükümetin tanınmasında Anadolu Ajansı'nın haberlerinin tutumunu öne sürer. Ajansın ABD Bürosu Müdürü Nuri İren'in, Menderes'in adamı olduğunu belirterek bunların

Tutanaklar, '27 Mayıs Bakanlar Kurulu Tutanakları' adıyla Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlandı.

Türkiye Cumhuriyeti'nin bir dönemine damga vuran 27 Mayıs darbesiyle ilgili çok şey yazıldı, konuşuldu. Meselenin bir de his ve yorumlardan uzak gerçek bir boyutu var. İşte o gerçekler, o dönemin Bakanlar Kurulu tutanaklarında

'Gürsel beni aradı bakanlık teklif etti'

Devlet Bakanı Mustafa Kamil Artus ise Gürsel'in telefonla bakanlık teklif ettiğini anlatıyor: "28 Mayıs 1960 günü öğleden sonra bana telefon eden tok sesi bir subay, Orgeneral Cemal Gürsel'in benimle konuşmak istediğini haber verdi. Hemen sonra sesini radyodan tanıdığım Cemal Gürsel kendini tanıttı ve kabinesinde Devlet Bakanlığı görevini kabul edip etmeyeceğimi sordu. Bir hukukçu olarak kabinede bulunmamın memleketeye faydalı olacağını düşündüm, görevi kabul ettim."

Tutukluluktan bakanlığa

Yine Türkeş'in hatıralarına göre Tümgeneral İhsan Kızıloğlu 27 Mayıs sabahı Sıhhiye Orduvehi'nde tutuklanarak Harp Okulu'na gönderildi. Ancak arkadaşları Tümgeneral Cemal Madanoğlu devreye girince serbest bırakıldı. Daha sonra MBK toplantılarına da katılmaya başladı. Gürsel ve Madanoğlu'nun teklifiyle İçişleri Bakanlığı'na atandı.

27 Mayıs darbesinin ardından ilk hükümet, Org. Cemal Gürsel'in (sağdaki), başkanlığında kuruldu. Gürsel yargılamaları sivillerin yapması gerektiğini savunuyordu.

yerine "temiz insanların" getirilmesini ister. Milli Eğitim Bakanı'ndan da Kültür Ataşesi'nin geri çağırılmasını talep eder. Devlet Bakanı Kamil Artus da Dışişleri İşleri Başkanı'nın "Celal Bayar'ın adamı olduğunu belirterek, yerine İstanbul Müftüsü'nün getirilmesini ister.

Mal beyanı formülleri

Bakanlar Kurulu 2. toplantısını 14 Haziran'da yapar. Konu hükümet üyelerinin mal varlığı beyanında bulunması zorunluluğudur. Milli Eğitim Bakanı Fehmi Yavuz söz alır, ancak Turizm Bakanı bu konuda çok zor durumda kalır... Konu tutanaklara şöyle geçiyor: Fehmi Yavuz: "Teklifim şudur: bir kaç arkadaş bir araya gelelim, mal beyanı formülleri hazırlayalım. Öyle ki bu bir vesika mahiyetinde olsun, ileride bir mahkeme huzuruna çıkacağız vakit..."

Cemal Gürsel (Başbakan): "Demek ki o da olacak... (gülüşmeler) Fehmi Yavuz: "Girenken de çıkar-

ken de bu mal beyanı verilecektir."

Zühtü Tarhan (Turizm Bakanı): "Bedeniz buraya tüccar ve sanayici olarak geldim, diğer arkadaşlar memuriyetten geldiler. Fabrikam her daim işliyor, benim halim ne olacak? (gülüşmeler)"

Cemal Gürsel (Başbakan): "Demek aramızda fabrikatör de var, bunu hiç düşünmemiştik... (gülüşmeler)"

Gürsel'den İnönü'ye eleştiri: "İşi bize yaptırılmaya çalışılıyor."

Eleştiriler

2. toplantıda tutuklu siyasetçilerle ilgili soruşturma ve yargılamaların nasıl yapılacağı gündeme alınır. Cemal Gürsel'in bu konuda Halk Partisi'ne sert eleştirileri olur:

"Bu mahkeme işlerinin hızlanması konusunda umumi (genel) bir arzu var. Bence bu tahriki yapan Halk Partisi'dir. Bunun hedefi de şudur: bütün işler bizim tarafımızdan halledilsin, temizlensin. Kendileri seçimleri muhakkak kazanacaklarına emin oldukları için işin başına geldikleri zaman diyecekler ki 'İşte biz ikaz ettik, dinlemediniz, başınıza bunlar geldi. İhtilal hükümeti de bunları gördü ve sizi cezalandırdı. Bizim bir kusurumuz yoktur' diyecekler."

Gürsel, Halk Partisi'ni eleştirmeye devam ediyor:

"Olması gereken, buna (yargılama) ait kararların milli irade tahakkuk ettikten sonra kurulacak hükümet tarafından yapılmasını savunmaktır. Eğer onlar da sağlıklı fikir olsa bunu savunurlar. Ben hukukçu değilim; fakat bugünkü şartlar göz önüne alındığında bunun bu şekilde savunulması lazımdır (...). Şu halde biz bu mahkeme işlerini bir iki ayda yapıp, uygulamaya vaziyetine düşmemeliyiz."

Darbenin etkili isimlerinden Tümgeneral Cemal Madanoğlu.